

19

MAYIS

SAMSUN HALKEVİ DERGİSİ

36

BU SAYININ YAZILARI

İsmet İnönü'nün nutku
Millî Şefin mühim Nutukları
İsmet İnönü'nün hayatı
İsmet İnönü
10 cu Ekonomi ve artırma haftası
Köyün kurtuluşu
Uyuyor (Şiir)
Kervan yürüyor (Şiir)
Aşık Paşaya (Şiir)
Kul (Şiir)
Resim derslerinin tarihçesi
Beğ Bögrek hikâyesi (Mabat)

İ. Günerkan
S. İrtenk
S. Aytekin
H. F. Ozansoy

S. Aytekin
N. Diniz
Ş. Özgür
S. Aytekin

19 MAYIS

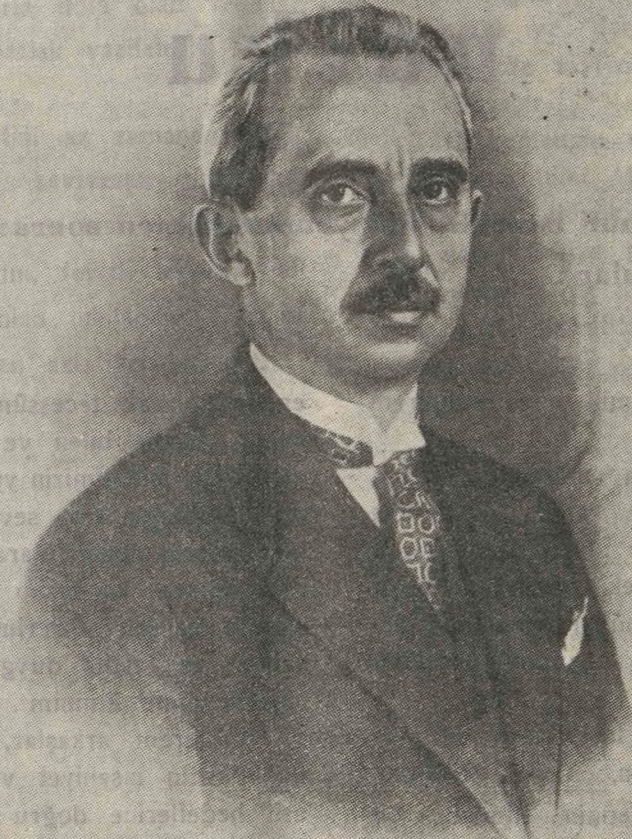
SAMSUN HALKEVİ DERGİSİ

SAYI : 36

1 Ci Kânun

1938

CİLT: III

Reisi Cumhur İsmet İnönü

İsmet İnönü'nün nutku

Reisicumhur İsmet İnönü yemin ettikten sonra şu nutku irad buyurdular :

Büyük Türk milletinin muhterem vekilleri ,

Arkadaşlığınızla müftechir olan, şerefli vazifenizde kendi nefsi için bahtiyarlık bulan bu arkadaşınıza devletin en yüksek vazifesini tevdi etmek teveccühünü gösterdiniz, sizlere şimdiden çok samimî şükranımı takdim ederim .

Omuzlarımda hissettiğim ağır vazifeyi ifa ederken, tek istinadım, Büyük Türk milletinin itimadı ve bunun, sizin yardımınızla ve sizin dilinizden ifadesi olacaktır .

Bu anda Atatürk'ün hatırası teselli bulmaz acılarla dolu olan kalbimizin aziz timsalidir . Atatürk'ün fevkalâde hizmetlerini bugünkü Türk devletinin bünyesinde tam ve temiz

eserler olarak tecessüm etmiş görüyoruz. Kadir bilen ve büyük evlât yetiştiren milletimizin yüreğinde, "Kemal Atatürk,, adı, sevgi ve hürmet içinde ebedi olarak yaşıyacaktır . Şükran ve tazim hislerimi söylemeğe çalışan sözlerimin sizin muhabbet ve takdir duygularınızı da aksettirdiğine eminim .

Muhterem arkadaşlar, devlet ve milletimizin insaniyet ve medeniyetin asıl hedeflerine doğru durmadan ilerleyip yükseleceğine kati inancım vardır .

Büyük ve kahraman bir milletin hizmetinde bulunuyoruz. Türk vatanının bölünmez, hiçbir tecavüze tahammül etmez, hiçbir zor karşısında millî haklardan vazgeçmez m a-

hiyeti, her zamandan ziyade taze ve canlıdır .

Türk milleti devlet kurmak, vatan korumak kudretinde, kendi cevherindeki hiymet ve faziletlerle istinat eden yapıcı ve yaratıcı bir millettir. Sulh ve terakki yoluna bütün gayretlerini asıl bir surette vakfetmiş olan milletimiz mecbur olursa, kendisi ve şanlı ordusu geçmiş kahramanların hayranlığını celbedecek yeni kahramanlarla dolu olan fedakâr göğsünü en parlak vazifelerle süslemeğe hazırdır .

Türk milletini az zamanda büyük bir medeniyet seviyesine yükselmiş, Türk milletine en kısa yoldan temiz cemiyet hayatını, feyizli terakki yollarını açmış olan inkılâplar, kalp ve vicdanımızın en aziz varlıklarıdır .

Arkadaşlarım ,

Millet hizmetinde vazifelerin iyi ifa olunmasını emel edinmek başlıca kaygumuzdur .

Sükûn, istikrar ve emniyet içinde çalışmaktan başka arzusu olmayan milletimizi anarşiden ve cebirden uzak, bütün vatandaşlar için müsavî bir emniyet havası içinde bulundurmağı, Cumhuriyetin en kıymetli nimeti biliyoruz .

Vatandaşlar arasında muhabbeti genişletmek ve derinleştirmeğı, en şerefli vazife sayıyoruz .

Arkadaşlar ,

Türk milletinin en feyizli hazinesi: Büyük Millet Meclisidir .

Geçmişte büyük zorlukları yenmiş olan Türkiye büyük Millet Meclisi, gelecekte de büyük saadetlerin, zafer ve muvaffakiyetlerin başlıca kaynağı olacaktır .

Büyük Kurultay'da

Millî Şef'in Mühim Nutukları

Büyük Kurultayın Sayın Üyeleri .

Büyük Partimizin esas bünyesinde bugün aldığınız kalbi ve nizamî kararlar, beni değişmez Genel Başkan seçtiniz. Yüksek teveccühünüzün ve samimî itimadınızın ifadesi olarak aldığım bu karardan dolayı sizlere teşekkür ederim. Bu anda, omuzlarımda bulunan Genel Başkanlık vazifesini ; Partinin, büyük milletimizin hayrından ve hizmetinden başka gayesi olmıyan maksadına uygun bir surette ifa etmek için, bütün varlığımı sarfedeceğim. (Sürekli alkışlar) Sizlerden ve Partinin bütün âzasından birlik, beraberlik, yardım beklerim. (Hay,hay sesleri).

Aziz arkadaşlarım !

Büyük Kurultay; kurtuluş mücadelesinin en evvel işlemeğe başlayan, içerden ve dışardan her türlü insafsız hücumlara milletimizin maruz kaldığı günlerde onun iradesini ilân etmek üzere meydana atılan, en eski teşkilâtımızdır. Bence, ebedî Şefimiz Ata-

türk'ün, kendisine kadar ve keddinden sonra, burada ve diğer memleketlerde yapılan millî mücadelelerden en kıymetli fârikasını, bu Kurultay ve onun mânası teşkil etmektedir. (Bravo sesleri, alkışlar) Atatürk; Kuruluş mücadelesini, siyasî ve akeri sahnelerde, evvelî Kurultayda, sonra Büyük Millet Meclisi içinde idare etti. Sulh ve harbin siyasetini inkıtasız bir Millet Meclisile idare edilmek zikniyetini ve kudretini, bugün dahi çok memleketlerde göremiyoruz. (Bravo sesleri) Atatürk, kurultayları yalnız millet hayatının lüzumla bir mekanizması olarak takdir etmek'e kalmazdı onu, samimî ve derin bir sevgi ile de severdi. Büyük Kurultayın duygusunu söylediğime emin olarak, bütün gelecek kurultaylar adına da Atatürk'e karşı hiç bir zaman solmıyacak olan sevgi ve tâzim hislerimizi ifade etmekle şeref duyarım. (Sürekli alkışlar, varol sesleri).

Arkadaşlar !

Kurultayımızın bu üsnomal toplantısı, senelik Parti toplantılarından sonra vuku bulduğuna dikkati celbetmek isterim. Her biriniz, köylerden başlayarak vilâyetlere kadar, milletimizin şikâyetlerini ve dileklerini dinlemiş bulunuyorsunuz .

Büyük Meclisin ve Cümhuriyet Hükümetinin faaliyetlerine başlıca temel, halkımızın şikâyetlerine ve dileklerine vefa etmek olduğu düşünülürse, Parti teşkilâtımızın senelik çalışmalarının, milletin idaresinde ne kadar verimli bir kolaylık olduğu göze çarpar. Şikâyet ve dileğin, bir defada ve bir lahzada tatmin edilmesi, şimdiye kadar hiç bir millete nasip olmadı ve nasip olmayacaktır. Ancak, şikâyet ve dilekle hulâsa olunan milletin ameli arzusu, hiç bir teşkilâtta, bizim Partimizin sinesinde olduğu kadar, esas tutulmamıştır. Hepimizin en kıymetli alâkamız, milletin en ehemiyetsiz zannolunacak şikâyetine kadar vukuf sahibi olmak ve milletin en pahalı ve en güç sayılacak dileklerine kadar tedbir bulmağa çalışmaktır. (Bravo sesleri).

Kanunlarla ve Büyük Millet Meclisinin emanetleriyle vazife almış olan memurlar, vekiller, hepimiz, millet hizmetinde şeref bulan vatandaşlar olarak onun ihtiyaçlarına yetişmek hisleriyle meşbuuz. (Bravo, yaşa sesleri, sürekli alkışlar) Büyük, küçük bütün vazifelerin iyi ve temiz ifa olunması, emellerimizin başındadır. Parti toplantılarının temiz ve pürüzsüz çalışmasının sonunda, bu söz-

lerimde arzu ettiğiniz mânayı bularak, muhitlerinize döneceğinizi, ümit ediyorum .

Aziz arkadaşlar !

Partimizin, karşısında bulunduğu vazifeler vardır. Vazifelerin, bundan sonra, ehemiyetleri azalmış değil, daha ziyade artmıştır. Sağlam bünyeli yüksek istidatlı asıl bir milletin siyasi hayatına, istikamet vermek iddiasındayız. Geçmiş tarihin fırtınaları içinde geç ve eksik kalmış taraflarımızı, süratle tamamlama ve ilerletmek vazifesindeyiz. (Bravo sesleri, alkışlar)

Milletlerin geçimsiz ve birbirine emniyetsiz bulundukları bir zamanda, Milletlerin bir aile efradı gibi, birbirinin dertlerini anıyarak, bu küçük kürenin kucağında kardeşce yaşayabilmeleri aziz emelimizdir. Fakat, arkadaşlar, milletlerin birbiriyle iyi geçinebilmelerini, yalnız bizim arzumuz temin edemez. Hatta bizim, milletler arasında kopacak muhtemel bir fırtınadan uzakta kalmamız bile, yalnız bizim tedbirimiz ve katî arzumuzla temin edilmeyebilir. Demek ki, kaybedilmiş zamanları telâfi etmeği ve milletimizi süratle ilerletip yekseltmeyi, türlü sekteler ve mânialara maruz kalmak ihtimalleri içinde, başarmağa mecburuz. (Şiddetli alkışlar) Partinin bütün âzası, çalışkan bir vatanperver olduğu kadar milletin beraberliğini candan seven ve millet kuvvetlerinin hiç bir sebeple dağılmamasına dikkat eden vatanperver gibi davranmağa mecburdur. Cümhuriyet Halk Partisinin, bü-

tün vatandaşları kendisinin muhabbet ve hizmet muhitinde toplamaya çalışan zihniyetini, ifade etmiş oluyorum. Şimdi, size, bu zihniyetin, milletin bünyesinde kök salmış olduğunu da göstereceğim. Atatürk gibi her tarihin ve her devrin büyük bir kudreti, siyaset sahnesinden madeten çekildikten sonra da, bütün dünyanın hayret ve takdiri karşısında sabit oldu ki, bu aziz memleketin hiç bir köşesinde ve bu büyük milletin hiç bir ocağında, Cumhuriyet aşkından başka bir hava esmemiştir. (Bravo sesleri, dakikalarca süren alkışlar) On beş senelik türlü müşkülât içinde bir hayattan sora cumhuriyet rejiminin verdiği bu imtihan; onun, zannedildiğinden çok daha sağlam ve derin kökte, sarsılmaz bünyede olduğunu, bütün dünyaya ispat etmiştir. (Devamlı alkışlar) Siz ve hepimiz, büyük acı içinde, bu bah-tiyar müşahedeyi yapabildiğimizden dolayı, yürekler dolusu iftihar edebiliriz.

Sayın arkadaşlar!

Partimiz; millet menfaatinde, küçük hislerin üstüne çıkabilen bütün vatandaşları tatmin edecek en sağlam prensipleri, en az teferruatla tespit edebilmiştir. Türkiye'nin yenileşmesi ve yükselmesi gibi hiç olmazsa, iki yüz senedenberi devam eden mücadele, rejimimizde ve prensiplerimizde, en sade ve amelî ifadesini bulmuştur. Mutlak olarak zikredilen hiç bir siyasi prensip; ifratı ve tefriti, ve türlü şekilde yanlış tatbiki öne sürülerek, tenkit edilmekten kurtulamaz.

Partimizin hüviyetini tarif eden altı prensipimiz de, fena ellerde ve yanlış tatbikat ile eksik gösterilebilir. Fakat bu gayretler, yersiz ve beyhüdedir. Tam ölçüsü verilmediği halde faydasını muhafaza edebilecek, hiç bir ilâç yoktur. Şimdiye kadar ispat ettik ki prensiplerimizi esas olarak daima iyi ellerde bulundurmağa ve tedbirleri, zamanı geldiği vakit daima tedbir ve basiretle tatbik etmeğe çalıştık. (Uzun alkışlar)

Geçmiş zamanın muhasebesi, son zamanlarda, hiç bir milletin siyasi partisine nasip olmamış kadar müspet ve verimlidir. Gelecekte de, cesaretle basiretin, bize, aynı müspet neticeleri vâdetmekte olduğuna, kati olarak kaniiz. Anlayışımızda ve icraatımızdaki ana hatlarda zâf göstermek şöyle dursun, milletin daima ilerliyen ve yükselen taze ve canlı anlayışı ile vatanımıza, daha geniş feyizler temin edeceğimize katiyen güveniyoruz. (Bravo sesleri, sürekli alkışlar).

Aziz arkadaşlarım;

Milletimizin en dar muhitlerine ve en küçük ihtiyaçlarına kadar sokulup çare bulmağa çalışmak, önümüzdeki senelerin çalışmalarında yeni bir fârika olacaktır, Halk çocuğu vatandaşlar tarafından, halk içinde geçirilen bu çalışma hayatının, devlet otoritesine en sağlam bir surette, koruyarak, halk idaresinin feyizlerini, en geniş bir suretle temin edeceğine, inanıyoruz. (Alkışlar) Hiç bir koruyucu tedbir, insan vücudunu hasta olmaktan kurtaramadığı gibi, hiç bir milletin bünyesi de, en iyi tedbirler

içinde, marazî ârizalar göstermekten kurtarılamaz. Fakat, vatandaşlarımız emin olsunlar ki, uyanık, dikkatli ve vazife hissini beşeri her duygunun üstünde tutan vazife sahipleri olarak millet idaresinde lüzumlu görülecek tedbirleri, zamanında ve kararında almakla asla tereddüt etmiyeceğiz. (Bravo sesleri, devamlı alkışlar) Vatandaşlarımızın Büyük Millet Meclisi etrafında ve sade bir vatandaş olmakla hayatının bütün gururunu dolduran Reiscümhur etrafında tesanüdü o derecededir ki, icap ederse bütün Türk milletini, vâiyle ve canıyla bir hudut üzerinde, şimdiye kadar bu millet tarihinde görülmemiş sürat ve hevesle toplayabileceğimizden asla şüphe etmiyorum. (Bravo, varol sesleri şiddetli ve sürekli alkışlar)

Aziz arkadaşlarım!

Vatandaşlarda ve Teşkilâtı Esasiyenin tarif ettiği vatandaşlarda, bu vatanın daimî sahip ve sâkinleri sıfatıyla, emniyet içinde yaşamak huzuru kalbi, Türkiye Büyük Millet Meclisi-

nin ve Cumhuriyet Hükümetinin samimî hedefidir. Hiç bir milletin kendisine uygun gördüğü bir tedbir, bizim memleketimizde taklit olunamaz. Hiç bir vatandaş, kanunların kendisine temin ettiği nimetlerden mahrum edilemez. (Bravo sesleri, sürekli alkışlar) Huzur içinde, müşterek vatanın yükselmesine çalışmak sahası, bütün vatandaşlar için açıktır. (Bravo sesleri) Bu memlekette, bütün kuvvetleri özünde toplamış olan tek kudretli varlık, Türkiye Büyük Millet Meclisidir (Bravo sesleri, alkışlar) Onun tedbirleriyle, Teşkilâtı Esasiyesi ve kanunlarıyla, hepimiz üzerine teveccüh eden mükellefiyetler ve vazifeler, diğer bütün vazife ve mükellefiyetlerimizin üstünü ve nâzımındır.

Aziz arkadaşlarım!

Sizi muhabbetle selâmlarım. Sizi gönderen teşkilât arkadaşlarımıza ve içinde yaşadığımız millet ve memleket yuvalrına Genel Başkanımızın sevgi ve saygılarını beraber götürmenizi isterim (Şiddetli alkışlar)

İsmet İnönü'nün Hayatı

Herbirisi ayrı ayrı insanlarda bulunabilecek müstesna kabiliyetleri bir araya tophyan, müstesna bir şahsiyet!

Onun şahsında, zafer tacını, vücudunun bir uzvu kadar kendi malı olarak taşıması mev'ud büyük bir kumandan; siyaseti, en dikenli meselelerin mutlaka muvaffakiyetle hal edildiği bir saha diye bellemiş yüksek bir devlet adamı, bir arada yaşar. Siyaset sahasındaki icraatının isabetini, diploması âlemindeki muvaffakiyetlerinin büyüklüğünü ve idarecilikteki müstesna kabiliyetini, ancak harb meydanındaki kumandalarının kıymetile ölçebiliriz. Harbi, sulha götüren bir yol olarak tanıdığı için, harbi ve sulhu aynı kiyasetle ve aynı basiretle idare eder.

Kahramanlıkla tevazuu, sert kumanda ile kıvrak kararları, birbirine çok uzak olan bu kutubları, diplomasi ile askerlikte yaptığı gibi, mezcedecek kadar yanyana getirmiştir.

İçine, memleketin bütün işlerini, büyük bir intizamla sığdıran geniş bir alın; yurdun bütün ufuklarını birden görebilen nâfis bir çift göz; daima doğruyu ve iyiyi söylemek için açılan dudaklar...

İsmet İnönü, harbde tam asker, siyasette tam devlet adamı, müzakere masasında tam diplomat olduğu kadar, kürsüde tam hatibdir. Doğruyu ve iyiyi söylemek için açılan dudakları, mantığın, kuvvetli fikir ve muhakemenin sarsılmaz temelini istinad eden selis cümleleriyle karşısındakini mutlaka ikna eder.

Kararlarında daima isabetlidir: Düşünmeden karar vermez ve verdiği kararlarda da muvaffakiyetsizliğe uğramayı hayalinden geçirmez. Muhabatları üzerindeki ikna ve telkin kudreti, kendisini de muvaffakiyete götüren amillerden biri olmuştur; çocukluğundanberi, onun en bariz vasfı olan memleket aşkıdan sonra...

İsmet İnönü, 1884 senesi eylülü-

nün 25 inci günü İzmirde doğdu. Babası müteaddit mahkeme azâhlarında bulunduktan sonra Harbiye Nezareti Muhakemat dairesi mümezyizliğine tayin edilen ve o vazifede bulunduğu sırada vefat eden Reşit Beydir.

Ömrünün birçok yıllarını, diyar diyar, cephe cephe dolaşmakla geçiren İsmet İnönü, ilk yolculuğunu, İzmirde dünyaya geldikten kırk gün sonra yaptı. Babasını, Foçaya mukavêlât muharriri ve Sermüstantik olarak tayin etmişlerdi. Bir müddet sonra da Beldana nakledidi. Küçük İsmet, annesinin kucağında çıktığı bu seyahatten dört sene sonra, babasının, İcra memuru olarak iade edildiği İzmirde tekrar geldiği zaman, İzmirde ilk defa görmüş oldu. Görmesile orayı dünyanın her yerinden fazla sevmesi bir olmuştur. İzmirde ve onunla beraber bütün memleketi kurtaran ordunun temel taşlarından biri olan büyük kumandan, yurdun, gözlerinde ilk defa pırıldayan bu güzel köşesine, bundan daha başka bir duygu ile zaten bağlanamazdı.

İzmir çocuğu küçük İsmeti beş yaşındaki halile gözönüne getirirsek, onu, kendi kendine tahtadan kılıçlar yontan, beline taktığı bu kılıçlarla evin içinde aşağı yukarı dolaşan, askerce emirler veren, selâm duran bir küçük kumandan şekliude görürüz. Askerlik aşkı, onun yüreğine daha o zamandan sokulmuş, kahramanlık ateşi, daha o yaşta, onun ruhunda tutuşmuştu. O küçük vücudde büyük bir asker yaşıyordu.

Babası, bir sene sonra Sıvasa tayin edildiği zaman, çok fazla sevdiği İzmirden ayrılmaya, ancak Sıvasa Askeri Rüşdiyesine yzdırılacağı vadini koparmak suretile razı olmuştu.

Küçük İsmet, ilk tahsilini, o zamana kadar İzmir iptidai mektebinde yapmıştı. Orta tahsilini Sıvas Rüştiyesinde ve daha sonra, Mülkiye İdadisinde gördü.

İsmet İnönünün bugünkü şahsiyetini daha o zamandan keşfeden birçok kimseler, bu keşiflerini kendi görüşlerindeki kuvvete değil, küçük İsmetin derin ve bariz vasıflarına medyundurlar. Askerlik hevesinin tezahürlerinde, çocuklara has mukallidlikten bambaşka bir temayül, çok ciddi bir emel çeşnisi sezilen küçük İsmet, yanında askerlik ve memleket bahisleri olduğu zaman dikkatle kulak kabartan; büyüklerin sözüne, büyük sözlerle iştirak edip etrafta hayret uyandıran; yaşından umulmayacak kadar ağır başlı, bütün istidadları fazilete müteveccik bir çocuktur.

Doğruluğu, doğru olmağı şiar edinen küçük İsmet, yalanı en büyük düşman bellemişti. Mükâmil bir insan olmağa doğru attığı ilk adımlarını, bastığı yerin sağlamlığına güvenen bir büyük adam idraki ve metanetile atıyordu.

İsmet İnönünün zekâsı, küçüklüğünde de harikulâde parlaktı. Arkadaşları arasında, çalışkanlığı, fazilet-kârlılığa şöhrat bulan bu çocuk, en müşkül meseleleri bir görüşte kav-

riyan ihatalı zekâsı, gıptaya değer sūr'atı intikali ile de temavûz etmiştir. Zihnini işletmek onun için yemek içmek kadar hayâtî bir ihtiyacı. Üzerinde dimağını çalıştıracağı mevzudan mahrum kaldığı zaman üzü-lüyordu.

İsmet İnönü'nün şanlı ve muvaffakiyetli sahifeler teşkil eden hayatını çocukluğunda ve gençliğinde tez hür eden müstesna vasıfları, daha o zamandan, muhitindekilere müjdeliyen birer güzel alâmet olmuştur.

İsmet İnönü, sevgili İzmirinden, artık sevdiği askerliğine kavuşmak tesellisiyle ayrılp Sıvasa gittikten sonra, oraya bir daha dönmemişti. Sıvas askerî Rüştiyesini bitirdikten sonra, Keşid Bey, memuriyetinin İstanbul'a nakledilmesi üzerine ailesini beraber alarak buraya gelmiş, Aksaray'a yerleşmişti. İsmet, o zaman 11 yaşında idi. Onu, Mühendishaneye verdiler. Fakat, çocuğun ruhundaki askerlik iştiağı bütün şiddetle devam ediyor, hatta gün geçtikçe artıyordu. Nihayet, Halıcıoğlu Topcu İdadisine, onu müteakib, 1900 senesinde Topcu Harbiye mektebine girdi. Bu mektebde hâsterdiği muvaffakiyet nazarı dikkati celbettiğinden onu Erkânı Harbiye sınıfına ayırdılar. Tarih, İsmet İnönü'nün, mektebden mükemmel bir topcu yüzbaşısı olarak çıktığı 1905 senesini, askerlik meftunu küçük yavruyu idealine kavuşturan, Türk ordusuna büyük bir kahraman Türk yurduna bir devlet adamı kazandıran iki kat u-

ğurlu bir yıl olarak kaydedecektir.

Meşrutiyetin ilâmından sonra, 1910 da, Kolağası İsmet, Yemendeki vaziyetin ıslahı için gönderilen mürettep Kolordunun Erkânı Harbiyesine memur edilmiş olarak, sevgili mesleğinin ilk faal sahasına girmiş buluyoruz. Türk vatanına bütün mevcutiyetle hizmet etmeği, çocuk yaşında ideal belliyen genç, İmam Yahya meselesinin kapanmasında, Erkânı Harbiyeye memur olmak itibarile büyük rol oynamıştır 1912 de, el'an Yemende bulunduğu sırada binbaşılığa terfi etti. Bu terfi, San'ânın kurtuluşunda gösterdiği yararlığın mûhâfatıdır.

İsmet İnönü'nün askerlik hayatında birbirini takip eden büyük eserlerden ikincisi, Balkan harbinden sonrakı sulh müzakereleri esnasında, müzakereye memur heyetin askerî müşavirliğini yaptığı zaman kazandığı muvaffakiyettir. Dimetoka'nın o zaman Türk topraklarında kalmış olmasını, mesleğindeki ihtisası, hâiz olduğu temsil kabiliyeti gibi meziyetleri gözönünde tutularak uhdesine bu vazife verilmiş olan İsmet İnönü'nün ısrarına medyunduk.

Büyük Harb seferberliğinde, İsmet İnönü, Kaymakam İsmet Bey olarak evvelâ Birinci ordu Erkânı Harbiyesine, Türkiye'nin harbe iştiraki üzerine de Karargâhı Umumî Birinci Şube Müburluğuna tayin edilmiş buluyoruz. Bu tayinden bir sene sonra, 11 kânunuevvel 1915 de

miralaylığa terfi etti ve harbin devamınca, Dördüncü, Yirminci ve Üçüncü Kolordu Kumandanlıklarında bulundu.

Harbi Umumî tarihine, adını, Şeria muharebelerinde gösterdiği askerî kıyasatle yazan Miralay İsmet Bey, Mütarekeyi müteakib Harbiye Nezaretî Müsteşarlığına, ve esasatı sulhiyenin askerî maddelerini müzakere ve tespitte memur komisyonun reisliğine getirilmiş, bu vazifeleri de, o zamana kadar uhdesine aldığı işlerde görülen yüksek kabiliyetine bir nümune teşkil edecek şekilde yerine getirmiştir.

Onu, Birinci Büyük Millet Meclisinde Edirne meb'usu olarak görüyoruz. Millet Meclisi tarafından, Erkânı Harbiye Reisliğine intihab edilen İsmet İnönü, İstiklâl Harbi tarihine, garb ordusu kumandanı olarak girdikten sonra, ilk hamlede düşmanı İnönünde püskürtmüş, Çerkes et-hemin Kütahyadaki hiyanet hareketini ezmiş, harikalar yaratmağa kadir büyük bir kumandan olduğunu Millet Meclisine tastik ettirip 10 kânunusani 1921 de Mirivalığa yükselmişti.

İkinci İnönü muharebesini, düşmanı müthiş bir tuzığa püshürerek büyük bir zafere ulaştıran İsmet İnönü, bütün garb cephesi kumandanlığını deruhde ettikten sonra Sıkarya Meydan Muharebesini bu sıfatla idare etmiş, emsalsiz yararlıklarının mükâfatını, Büyük Millet Meclisinin bir taktirnamesini kazanmak suretile almıştır. Büyük zaferden sonra, bu büyük kumandanın, ferikliğe

terfii icra edildi.

İsmet İnönü'nün muvaffakiyetlerini Atatürkün, Kurtuluş Harbi tarihine Metrestepeden altın harflerle yazdığı şu sözlerden daha kuvvetli ifade etmeğe imkân yoktur. İsmet İnönü, adını soy adı olarak taşıdığı harp meydanından, zaferi, Başkumandana şöyle müjdelemişti: «Saat 6,30 da Metris tepeden gör-düğüm vaziyet, Gü.düzbey şimalinde, sabahtanberi sebat eden ve düm-dar olması muhtemel bulunan bir düşman müfrezesi, sağ cenah grubunun taarruzile gayri muntazam çekiliyor. Yakından takib ediliyor. Hamidiye istikametinde temas ve faaliyet yok, Bozöyük yamıyor. Düşman binlerce maktullerile doldurduğu muharebe meydanını silâhlarımıza terketmiştir».

Buna, Başkumandan şu cevabı verdi: «Bütün tarihi âlemde, sizin İnönü Meydan mukarebelerinde deruhde ettiğiniz vazife kadar ağır bir vazife derunde etmiş kumandanlar azdır. Milletimizin İstiklâl ve hayatı, dâhiyane idareniz altında şerefle vazifelerini gören kumanda ve silâh arkadaşlarınızın kalb ve hamiyetine büyük emniyetle istinad ediyordu. Siz orada yalnız düşmanı değil milletin makûs talihini de yendiniz. İstiklâl altındaki bedbaht topraklarımızla beraber bütün vatan, bugün muntahalarına kadar zaferinizi tes'id ediyor. Düşmanın hırsı istilâsı, azim ve hamiyetinizin yalçın kayalarına başını çarparak hurdabaş oldu.

«Namınızı tarihin kitabei mefahirine kaydeden ve hütun milleti hakkınızda ebedî minnet ve şükranı sevkeden büyük gaza ve zaferinizi tebrik ederken, üstünde durduğunuz tepenin size binlerce düşman ölülerle dolu bir meydanı şeref seyrettirdiği kadar milletimiz ve kendiniz için şaşılar itilâ ile dolu bir ufku istikbale denazır ve kakim olduğunu söylemek isterin.»

Milli mücadelenin şanlı neticesini cihan devletlerine Lozan konferansında tasdik ve kabul ettiren İsmet İnönü, harb meydanında kazandığı zafer kadar büyük ikinci bir zaferi sulh masası başında da istihlal etti. Onun, diplomat şahsiyetine en lâyık hitabı, gene Atatürke bırakalım. 24 Temmuz 1923 de sulh muahedesi imzalayan Türk başmurahtası, Başkumandan Gazi Mustafa Kemalden şu tarihi telgrafı aldı: «Millet ve hükûmetin, zatî âlilerine tevcih etmiş olduğu veni vazife-yi muvaffakiyetle itmam buyurdunuz Memlekete bir silsile müfid hizmetlerden ibaret olan ömrünüzü, bu defa tarihî bir muvaffakiyetle tetviç ettiniz. Uzun mücadelelerden sonra vatanımızın sulh ve istiklâl kavuştuğu bu günde parlak hizmetiniz dolayısıyla zati âlinizi, muhterem arkadaşlarımız Rıza Nur ve Hasan Beyleri ve mesainizde size yardım eden bütün hey'eti murahtası azasını müteakkirane tebrik ederim.»

İsmet İnönü, harb cephesinden sulh cephesine intikal ettikten ve bu sahadaki kıymetli semerelerle dolu faaliyet deyrisi Lozandaki emsalsiz zaterile

açtıktan sonra, uhdesinde bulunan Hariciye Vekâletini muhafaza etmek şartile, Cumhuriyetin ilânının ertesi günü İcra Vekilleri Heyeti Reisliğine intihab olundu. Bundan bir sene sonra, kabinesinin yerini Fethi Bey kabinesi almış, fakat dört ay sonra İsmet İnönü kabineyi tekrar teşkil etmiştir. Askerî rütbesi Başvekil bulunduğu sırada birinci ferikliğe yükseltilen İsmet İnönü 30 haziran 1927 de kendi isteğiyle tekaüde sevk edilmiştir.

İsmet İnönü Başvekil olarak memleket işlerini yürüttüğü devrelerdeki icraatını birer birer değil, toplu olarak saymak bile çok yere ve zamana mühtaç bir iştir. Atatürkün silah arkadaşı olarak onunla beraber orduyu zaferden zafere götüren İsmet İnönü, Büyük Şefin, milleti ve memleketi her sahada, terakki-den terakkiye, itilâdan itilâyâ götüren adımlarına adımlarını uyduran ideal arkadaşıdır.

İkincişerinin on birinci günü on yedi milyon Türkün muhassası üç yüz kırk sekiz reyle Cumhuriyetine seçilen İsmet İnönü, tarihin, insan omuzlarına yükleyebileceği en büyük vazifelerden birini daha, tarihle karşılaşmağa alışık yüksek alınlı, büyük bir kumandan azim ve cesaretile deruhde etmiş bulunuyor. Atatürkün açtığı yolda, onun silâh ve ideal arkadaşının peşinde yürüyoruz.

İsmet İnönü

İHSAN GÜNERKAN

Her devletin bir reisi bulunur, her millet içinden yetiştirdiği bir evladını en büyük mevkide görebilir. Bunlar - çok defa - cemiyet hayatının icabettirdiği nizami devam ettirmek için, muayyen faaliyetleri idare edecek bir organ mevkisinde bulunan, mahdut ölçülerle kıymetlendirilebilecek birer şahsiyetlerdir. Bu kategoriye dahil olan devlet adamları, idarî mekanizmadaki rollerinden uzaklaştıkları zaman, çok defa alelâde bir vatandaş sırasında yer alıverirler. Çünkü, bu gibilerin kazandıkları resmî mevkiler, herhangi bir ideoloji peşinde koşan bir partinin menfaatine alet olmak istidadını gösterebilmelerindendir. Bunların yaptıkları hizmetler memleketlerinin ihtiyacına cevap vermiş olsa dahi, faaliyetlerindeki samimiyete itimat toplamış sayılamazlar. Çünkü, organı olduğu parti ile mücadele halinde bulunan diğer partiler ve onların arkalarında bulunan - memleket hesabına reylerinin alınması icabdeden - diğer kütteleler iktidarda bulunan o lidere, ancak, temsil ettiği millî birliğin değil siyasî camianın en salahiyetli mevkisinde bulunan bir şahsiyet nazarile bakarlar.

Atatürkün yarattığı Türkiyede zümrelerin idare ettiği partiler yoktur. Mil-

li iradeyi temsil eden tek parti - Halk partisi - tek zümreye dayanır. Millete... Halk partisi millettten aldığı ilhamla programını çizer. Halk partisinin temsil ettiği kütle bir zümre değildir, bütün vatandaşları içine alan bir varlıktır, bütün bir millettir. Böyle bir partiye başkan olmak, böyle bir millete devlet reisi olmak, ölçüsü mahdut olmayan kıymetleri şahsında toplamakla ancak kabilir. Atatürk dünya ölçüsüne sığmayan meziyetlerle ebedî şefimiz olarak varlığımızda yaşıyor.

İnönü, Atatürkün en yakın arkadaşı bu şerefi her zaman, her sahada taşıyan millî şefimiz... Türk ulusu sana güvenmekle, seninle övmekle ne kadar bahtiyarlık duysa yeridir. Seni başımıza geçirirken bütün halpler tek arzu ile çarptı, bütün gözler sana dikildi, bütün ümitlerden senin ismine yollar uzandı. İnönü ismi Atatürkle beraber kalbimizde yer almıştı.

10. cu Ekonomi ve Artırma haftası

14 - 12 - 938 Tarihinde C. H.

P. de verilen konfranstır.

SAFFET İRTENK

Sayın dinleyicilerim,
Bu üçüncü senedir ki, aynı kürsüden aynı mevzu üzerinde bir konuşma yapıyorum.

Mevzumuz Milli iktisat ve tasarruftur.

İçinde bulunduğumuz mutlu senelere gelinceye kadar, imperatorluk Türkiye'sinde değil milli iktisat, hatta millî benlik hakkında bile tek bir kelime söylenmemiş, tek bir hareket yapılmamıştır.

İnsanların ta tarihten evvelki devirlerden başlıyan, yaşamak için muhitlerine tesirleri, hepimizin malûmu olduğu üzere müteaddit mer'aleler geçirmiştir.

İlk insanların avcılık, daha sonraları balıkçılık, çobanlık gibi site kurmağa müsait olmıyan maişet tarzları ancak ziraate başladıkları gün medeniyet için atılan ilk adım olmuştur.

Yine malûmunuz olduğu üzere ilk önceleri ziraat, yabanî nebatları üretmek ile başlamış ve tarih de-

virlerinin başlangıcında arpanın ve buğdayın keşfi ile ilerlemiştir. Buğday beşeriyet için yalnız bir gıda maddesi değil, belki sistemli ve seri çalışmanın da bir başlangıcı olmuştur.

Buğdayı tane halinde yiyen insanla, öğütüp, pişirerek yiyen insan arasında uzun bir devre, bir medeniyet fasılası mevcuttur.

İlk zamanlar bu işlere lâzım olan kuvvet, çevirdikleri değirmen taşlarının gıcırtağı arasında, esirlerin, kadınların göz yaşları, elem ve ızdırapları ile temin edilmiştir. Kadın yerine tabiat kuvvetlerinin havanın, suyun kaim olması tarihin kaydettiği devirlerde olmuştur.

Bu hal yakın zamana kadar devam etmiş, karanlıklar içinde geçen orta çağ buğün anladığımız manada medeniyetten mahrum bir halde geçmiştir.

19 ncı asırda, buhar ve buharın makineye tatbiki keşfi edilmiştir. Bu asır artık tabiat kuvvetlerinin yardımı ile yapılan ziraatın yavaş yavaş terk edilerek senayiın, büyük

senayiın kurulmağa başladığı asırdır.

Nihayet elektrik, bu harukulâde kuvvet keşfedilince dünya bir kaç asırlık tekamül hamlesini birden yapmış ve yirminci asra akla durgunluklar verecek keşif ve ihtiralarla girmiştir.

Cihanın geçirdiği bu ekonomik devrelerde biz ne yaptık?

Osmanlı imperatorluğunun kuruluşu orta çağa rastlar. Orta çağ bir ziraat çağıdır. Ve Türkler ziraatte oldukça ileri gitmiş topraklarının verimi nisbetinde tabiatın istifade etmesini bilmişlerdir... Fakat; 19 ncü asır, yani imperatorluğun inhitat değil, tam manası ile inhilal asrı, Ayrupada yer yer fabrikalar kurulur, sanayi hareketleri olanca hızı ile ilerlerken, İmperatorluk Türkiye'si kara sapana sadık ve vefakâr bir dost eli ile yapılmış, bu asırlık aşınayı bırakmamıştır.

Bittabi, senayi dünyasına böyle geri kültürlü, ham madde memleketleri lâzımdı ki, homurdayan makinelere iptidai madde yetiştirsin, çelik kasalarını altınlarla doldursun İşte Osmanlı imperatorluğu bu vazifeyi de sadıkane yapmış, ve yıllarca senayi dünyasının bir ham madde memleketi olarak kalmıştır. Büyükle sanayi onünde küçük sanatlar yol vermeğe mecburdur. Binlerce beygir kuvvetile çalışan fabrikalar önünde kasabalarımızda şehirlerimizde işleyen ancak insanın iki kolu kuvvetinde olan tezgahlarımız duracaktı. Ve durdu.

Bunların yurda verdikleri ve bir

zamanlar garp alemini geri bırakan nefis istihalleri böylece tarihe karıştı. ve.....

Garp aleminin emperyalist devletleri bu ham madde mustahsılı yurdu, fabrikalarının pazarı haline getirdiler. 100 kuruşluk ham mademizi 50 kuruşa aldılar bu 50 kuruşa mukabil 25 kuruş değerinde mal verdiler. Ve yurdumuzu soydular, soydular, soydular...

Fakir düştük... Ödünç para verdiler... Mukabilinde hakimiyetimizi satın aldılar. mahkemelerimize, maliyemize, gömrüklerimize el uzattılar. ve bizi tam manasile esaretleri altına aldılar...

İşte EBEDİ ATA'mız 19 - Mayıs - 1919 da Samsuna ayak bastıkları zaman yurdumuzun ekonomik vaziyeti bundan ibaretti.

Seneler geçti, zaferler kazanıldı... İnönü, sakarya, Dumlupınar, 30 Ağustos ve nihayet Mudanya ve Lozan.....

Türk muzaffer olmuştu... Türk, bir cihanı husumetin önünde "Türküm ezelden varım, Türküm ezelden varım" diye İNÖNÜ'nün ağzı ile haykırıyordu...

Emperyalist devletler bu kükremeden sindiler.. Kulak kulağa verdiler, Türk damarlarındaki kan iktisası daima muzaffer olur, atalarımızı da azmı hırpalamışlardı. Zafer onların, onlar zaferindir. Bunlar birbirinden ayrılmıyan iki eştir. ne derlerse kabul... Türk kuvvetle karşı durulmaz başka çare düşünelim dediler.

Bir bezirkân malı gibi satılan va-

tanı gasıplardan geri aldık. Hepsini mahkemelerimizden, maliyemizden gümrüklerimizden yurdumuzun her köşesinden koğduk. Cebren ve hile ile kabul ettirdikleri muahedelerini kirli bir paçavra gibi suratlarına atık.

Bunalar emparyalizmin tek ümidi, Türkiyenin de imparatorluk gibi mali muzayakalar, ekonomik gerilikler içinde zaruri ve muhakkak olarak tek-rar kucaklarına düşeceği idi.

İşte bugün 15 nci yaşını bitiren her yönden kuvvetli ve kudretli Cümhuriyetimiz kurulduğu zaman eski bezirgânlar böyle düşündü.

Fakat....

Böyle düşündüler ve böyle yanıldılar...

Türkün azım ve iradesi daima ya pılan hesapları alt üst etmiştir. Hele bu irade (ATA) mın ve onun içinde yürüyenlerin elinde olursa... Tarih bunu daima böyle kaydetti ve daima böyle kaydedecektir.

Ne tanzimat, ne meşrutiyet hiçbir bu iktisadî inhilâlin ve buna muvazi olarak askeri ve siyasî çözülmenin ko-ca bir imparatorluğu yıkmasını önle-yememişlerdir.

Meşrutiyet devrinde şahit olunan ekonomik silkınme köşe başı bakkal ve-ya kasabanın gayri müslim ellerden müslim unsurlara geçmesini ancak gaye edinebilmiş ve bundan ilerisini düşünememiştir. Ne yazık ki, bu ka-dar basit bir gaye bile tahakkuk etti-rilememiştir.

Ancak Cümhuriyet devrinde devlet ileri ve planlı bir ekonomi poletikası-na kavuşmuştur. Cümhuriyetin ilânı

sıralarında ebedî ATA'mız, kendi kutsal elleri ile kurduğu Cümhuri-yet devletini şöyle izah buyurmuşlar-dır :

"Türkiye Cümhuriyeti belki bir cihangir devlet olmayacaktır fakat ik-tisacı bir devlet olacaktır"

İşte yine Ata'mızın emrû irşatları ile kurulan Ulusal Ekonomi ve art-tırma kurumu, bu yeni zihniyetin bir eser ve aynı zamanda bir mücahidi-dir.

Siyasî istiklâl kadar mühim olan iktisadî istiklâl fikrinin halk arasında yeni bir ahlâk yeni bir telakki tarzı, yeni bir ideal ve yeni bir cidal mev-zuu olarak yayılmasında bu kurum, 10 senedir devamlı ve sistemli faali-yetlerde bulunarak çok mühim roller oynamıştır.

Cümhuriyetin ilânından evvel 1920 de yalnız 1, Cümhuriyetin ilânı sene-si olan 1923 te 4 milyon lira olan millî tasarruf yekûnu 15 senede 102 milyon olmuştur. Bunu aslâ kâfi gör-müyoruz. Hedefimiz 500 milyondur.

Bu tasarrufun kimler tarafından yapıldığı tetkik edildiğinde, şu neticeye varıyoruz :

1 - En başta yavrularımız... Bi-riktirmenin bizde millî bir ahlâk o-larak para ile ilk temasa geldiğimiz yaşlarda başladığını gösteren mes'ut bir hadisedir.

2 - İkinci olarak kadınlarımız... Ce-miyetin çekirdeği aile, ailenin temeli dadındır.

"Anaların bugünkü evlatlarına ve-receği terbiye eski devirlerdeki gibi basit değildir. Bu günün anaları i-

çin evsafı lâzımevi haiz evlât ye-tiştirmek, evlâtlarını bugünkü hayat için faal bir uzuv haline koymak pek çok yüksek evsafın hamili ol-mağa mutevakkıftır. Binaenaleyh ka-dınlarımız, hatta erkeklerden çok mü-nevver, daha çok feyizli daha çok faz-la bilgili olmağa mecburdurlar. Eğer hakikaten milletin anası olmk iste-yorlarsa....

Diyerek kafes arkasından, karan-lıktan, esaretten çıkıp, ona lâyık ol-duğu mevkie yükselten EBDİ ATA-mızın izinde olduklarını, kadınlarımız bu hareketleri ile bir kerre daha is-pat etmiş oluyorlar. Türk millietinin geçmişte olduğu gibi gelecekte de çok şeyler beklediği Türk kadınığın bu vesile ile de minnet ve şük-ranla selamlarım.

Bundan sonra tasarruf erbabı o-larak esnaf ve memurları görüyoruz.

Bu tedric bize çok umut verici-dir. Demek ki kadınlarımız bir yan-dan yavrularımıza tasarruf terbiyesi verirken bir yandan da bunun biz-zat yapıcısı oluyorlar.

Millî bankalarda toplanan bu 100 milyon yurdun imarında, şimendifer-lerinde fabrikalarımızın kuruluşunda çok mühim roller oynamıştır.

Biz az evvel izaha çalıştığımız gi-bi geri bir ziraat memleketi olan memleketimiz 15 yılda cihanı hayret ve takdirde bırakan şuurlu ve planlı ekonomik seferberliğini her sene v a-rılması istenilen gayelere ulaştırarak hızla ilerlemektedir.

Bu 15 sene içinde yapılan işlere kısaca bir göz atmak gerek devleti-

mizin iktisat programını ve gerek halkımızın devletle birlikte bu prog-ramın tahakkuku için sarfettiği ve etmekte olduğu kıymetli mesaiyi te-baruz ettirecektir.

Bu gün 80,5 milyon lira serma-ye ile işleyen Sumerbank'ın tahak-kuk ettirmesini üzerine aldığı,

Dokuma

Maaden

Selliloz

Seramik

Kimya endüstrisi,

planın sonuna henüz gelinmediği halde tamamen tahakkuk ettirilmiş bir vaziyette bulunuyor. Bu fabrika-ların her birinin takatı hakkında si-ze teknik izahat vererek yormak istemiyorum. Va'nız, nazarı dikka-timizi memnuniyetle celp etmesi icap eden nokta, bütün fabrikalarımızın bu gün tam takatle işledikleri halde pi-yasayı duyuramamakta olmasıdır.

Bu piyasanın istihlâk kapasitesinin günden güne arttığını göstermektedir ki, buda müstehlikin refahına dela-let eder.

Geçen seneki konuşmamızda da arzettiğim gibi tasarruf haftasının manası yanlış anlaşılmamalıdır. Ta-sarruf, ihtiyaçlarımızı azaltmak oluru-na bağlamak değildir. Bu çok gö-tü hadise, yıkılan imparatorluğun miskin ahlâkıdır. Biz daima çok ka-zanacak ve çok sarfedeceğiz. Yalnız dikkat edilecek nokta kazancımızdan fazla sarfetmemek ve daima kesemiz de yani bankamız da bir hesabımız ve paramız olacaktır.

Bu gün piyasada istihlâkin artması,

yarın istihsalin çoğalmasını bu da yeni fabrikalarımızın kurulmasını, bunlara ham maddede yetistiren köylünün fazla istihsal yapmasını ve nihayet iş hacminin genişliyerek, yurddaşların daha fazla kazanmasını temin edecektir. Bu suretle çok kazanan yurddaş daima çok sarfedecek ve medeniyetin icaplarına göre hayat şartlarını uyduracaktır. Ve Atamızın "Türk milletini muasır milletler seviyesine getireceğiz" sözünü bu suretle bir kat daha gerçekleştirecektir.

Şeker fabrikalarımız kurulduğu zaman istihlâkâtın % 80 nini karşılayabiliyordu. Bugün tam randmanla çalıştıkları halde piyasa isteklerinin ancak % 50 sine cevap verebiliyorlar. Öyle ise yeni şeker fabrikaları açacağız. Dünya istatistiklerine göre şimdiye kadar en az şeker yiyen Türk milleti artık şekeri bayramlarda yenilecek bir lüks madde olarak değil tabii ihtiyaçlarına yetecek bir gıda olarak tanıyor, Ve böylelikle komşu milletlere nazaran çok şeker yiyen bir millet oluyor.

Arkadaşlar,

Milli ekonomimizin endüstüri kısmı bu şekilde ilerlerken bununla mütevazî olarak kara ve deniz nakliyatının aldığı son şekilleri de zikretmek isterim.

Millî demir yolu siyasetine başlanıldanberi yani 15 Cümhuriyet yılında 7000 kilometre demir yoluna sahip olduk. Bunun için 300 milyon liralık yol yaptık, 200 milyon liralık yolu da yabancı şirketlerden satın ala-

rak millileştirdik. Asırlardanberi kervan durağı olan Erzurum'un dün sevinçle kavuştuğu lokomotif bugün Erzurum yolundadır.

Daha dün on sene evvelisine kadar kendi sahillerimizde kendi sularımızda yabancı bayrak altında seyahat ediyorduk.

Türk sularında ilk buharlı gemiye 1827 de rastlıyoruz. Bu askeri maksatlarla alınmış bir vapurdu. Ticaret gemisi olarak ancak 1843 de marmarada işleyen seyri bahriye görüyoruz.

Türk ticaret filosu Cümhuriyet devrine (şilepler hariç) 15978 safi tonilatoluk ve bir çok köhne 34 parça ile girdi.

Bugün 71.008 safi tonilatoluk ve bir çoğu yepyeni 38 parça posta vapurumuz vardır. Bu sahadaki faaliyetimiz daha başlangıçta sayılabilir.

Yeni alınan Türk şileplerini ziyaret eden Başvekilimiz: "Asıl büyük tebriklerim kendi elemanlarımız, kendi iptidai maddelerimizle büyük vapurların inşasını Denizbankın tersanelerine yaptığını gördüğüm gün olacaktır. Bu atı uzak değildir. Diyerek Başvekilimiz bu başlangıcın yakın olan neticelerinin bize müjdelemektedir.

Sayın dinliyecilerim;

Bize ebedî bir istiklâl, yeni bir tarih yeni bir yaşayış, yeni bir dil, yeni bir varlık veren EBEDÎ ATA'mızın manevî huzurunda minnet ve şükranla iğilirken, tek tesellimiz, tarihî nutukları ile Türk milletinin Atasının açtığı yolda, Atasının izinde yürüyeceğini cihana ilâe eden ve ilk gündenberi bu çetin yolun yolculuğunu yapan saçları bu yolda şeref ve ısmet halesi haline gelen millî Şefimize inanç ve bağlılığımızın tam olduğu, bütün cihanın bilmesi lâzımgelen en kesin bir hakikattir.

Köyün Kurtuluşu

SEFER AYTEKİN

« Türk köylüsü Türk çiftçisi, büyük Türk tarihinin, daima büyük kalmış adsız kahramanlarıdır. Onların tarihini asaletini biz hepimiz daha iyi yakından biliriz. »

CELÂL BAYAR

« İnaniyoruz ki; Dertlerimiz bitecek, yüzümüz gülecek, büyük güzel günler göreceğiz. »

ZİRAAT KONGRESİNDE
BİR KÖYLÜ

Tarlalar köylünün emeğini durmadan Sömürüyor. Toprak insanların ömrü toprak üzerinde buhar olup uçuyor.. En fazla ter emen, en fazla tırnaklanıp didiklenen toprak doğurmamak için inat ediyor.

Allahla yarış eden insan zekâsının harikalar yaratan güneşi ısıklarını köyün sınırlarına kadar gönderemiyor. İnsan burada taliin, ve en ehemmiyetsiz tabiat kanunlarının dayanılmaz cefası altında eziliyor.

Bununla beraber mahrumiyet, imkânsızlık ve tevekkül afyonu toprak

insanlarının çırpınıs ve bocalayışını durduramıyor. Her kımıldayış her hareket büyük ümitlerle başladığı halde bu tazyikin zincirlerini kıramıyor.

Nasırlı eller tekrar çifte, bele, kazmaya sarılıyor; toprak yeniden sürülüp işleniyor. Köylü çoluğu çocuğu ve bütün hayvaları ile seferber oluyor. Yeşil ekinlerden, altın başaklardan evel tarlaların üzerinde bitmez tükenmez çalışmanın ve sevinç dolu ümidin ısıtıcı rüzgarı dalgalanıyor.

Kıs bitiyor, karlar eriyor, hayat

ve topraklar canlanmağa başlıyor. Günlerce toprağa yağmur dökən nisan bulutları rüzgârların kamçıları ile çözülüp dağılıyor. Su kusan toprak, kuruyup çatıyor. Ekinler buruşup sararmağa başlıyor. kıştan, havadan şikâyet eden köylü artık gözlerini gökten ayıramaz oluyor. Kışın ancak hasreti duyulan güneş körpe yeşillikleri soldurup kavuruyor.

Dualar yapıyor, kurbanlar kesiyor. Binlerce köylü dağlara çıkıp Yaratan'dan yağmur istiyorlar. Yerde kaybolmağa yüz tutan emek onları her zamandan çok bu vakitler göğe bağlıyor. Öyleya, bulutlar gökte kanat çırpıyor, yağmurlar gökten iner. Bir kelime ile kurtuluş borusu gökten çalınacaktır. Lâkin göğün şuuru yok ki köylünün yarasına melhem olsun; içini kemiren sızıyı dindirsin.

Göğün insafsızlığı karşısında köylü gözlerini ırmaklara, çaylara çeviriyor. Onların, kurak tarlalar arasından ıslıl ıslıl çağlayıp geçişine imreniyor. Bu boşu boşuna akan sularla toprağını doyurmak istiyor, fakat kudreti yetmiyor. Üstelik bu sular bazan taşıp çoşuyor önüne gelen hayvanları, evleri tarlaları silip süpürüyor.

Ne gökten yağmur düşüyor ne de ırmaklar ağızlarını tarlalara açıp kurak toprağı doyurabiliyor. T biatten yardım göremiyen, bütü şahsî çarelerin neticesizliği ile karşılaşan köylünün son ümidi devlet babadır. Bir gün geliyorki köylü devlet büyüğünü kendi arasında buluyor. Demokrat Şef İnönü teriminde benzeri bulun-

muyan bir samimiyet ve şefkatle köylünün dert ve isteklerini soruyor. Yıllardanberi susuzluktan kan ağlayan köylünün başka şey nesine gerek. Su isteriz paşam su diye kıvranıyor.

Köy suya kavuştuğu gün artık her şeyin olup bittiğini köyün gül gül lüstanlık olacağını zannetmek hayalden başka bir şey değildir. Su köy davasını kökünden halledebilecek yegâne amil olamaz.

Su dâvası kadar mühim olan eksiklerden birisi de köylülerin kullanmakta olduğu vesaitin kötülüğüdür. Köylü ilkel devirlerin köhneleşmiş usul ve aletlerini bırakmadıkça yeni ve ileri imkânların kapısını çalamayız. Kırık bir ağaç sapan, iki tekerlekli kağı, derileri kemiklerine yapışmış öküzlerle yirminci asır medeniyetine ayak uydurmak imkânsızdır.

Her şeyde baş döndürücü bir suratle değişme var. Yepyeni şehirler kuruluyor, memleketi demir ağlarla örüyor. Dağları deliyor, göklerde uçuyor. Bugün için kıymetten düşmüş bütün müessiseleri yıkıyor yepyenilerini kuruyoruz.

Deve kervanı yerine treni, cami ve tekke yerine halkevlerini, tezgâh yerine fabrikayı benimsiyoruz. Her yerden fabrika fışkırıyor. Türk bakır ve demirine kavuşuyoruz. Bankalar yeni gemiler yeni, kılığımız yeni, alfabemiz, düşüncelerimiz hasılı herşeyimiz yeni. Lâkin yeni olmıyan, olduğu şekilden bir karış ileriye gitmiyen, binlerce yıl önceki halini muhafaza eden bir şey vardır: Köy.

Neden şehir yenide köy yeni değildir. Neden tezgâh fabrika oluyor da kara saban traktör olmuyor. Dağları delen, gökleri motör sesleriyle gürleten bir cemiyette, kağınının boyunduruğun, oranın, döven ve yaba'nın işi ne? Oarp devletlerine ulaşmak için koşmak mecburiyetinde kalan bir milleti geriye çekmekten başka bir kıymet taşımayan bu ağırlıkları aramızdan ne zaman sürüp çıkaracağız. Eskinin kahnenin bağrımızda kalan bu son post; hançerini ne zaman çıkarıp ataacağız.

Ne zaman; köylerimizin ufuklarında motör sesleri en tatlı bir zafer şarkısı halinde dalgalanacak.

Ne zaman; toprak adamları makinenin yardımı ile asi taprağa efendiliğini kabul ettirecek.

Ne zaman; sudan, topraktan âletten, kör tesadüflerden işkence duyan çilekeş köylünün yüzü gülecek.

Ne zamana kadar kağınların ezici, öldürücü sesi beyinlerimize uyuşukluğun, meskenetin zehirli dumanını üflüyecek.

Çağlardanberi köyün ruhuna çöreklenen kadere tesadüfe, acze tevekküle nezaman veda edeceğiz.

Ne zaman her şeye baş eğdirmesini bilen insan iradesinin hükümlerliği köyün karanlık hayatına yepyeni bir akış verecek.

Ne zaman. hakikat olan dünya cennetinin nimetleri lezzetli yemekleriyle köylüleride doyurabilecek. Ve köylü nezaman huzurlu ve emniyetli bir yaşayışın zevkini tadacak.

Köylü bitmek bilmez eksiklerine ne zaman ve nasıl cevap bulacak. Suya ve

makina kavuşmakla mı? Buna kat'iyen inanamayız. Irmakları tarlaya bağlayan kanallar çabuk bozulur. Kullanılması bilinmiyen makinenin nihayet köyde bir kaç günlük ömrü vardır. Ve bugünkü arazi sistemi muhafaza edildikçe makineden istifade hiç derecesinde olur. Değişen aletlerle birlikte köyün zihniyeti ve içtimâî bünyesi de değişmelidir. Nasıl ki kervancıkta ehliyeti olan bir adam tren memuru yapılmıyor ve halkevlerine idareci kadro olarak cami ve tekke mensupları getirilmiyor. Böylece dış bünyesi yenileşen köyde de eski zihniyetin hakimiyetine müsaade edilmemeli.

Bir sahada yapılan değişiklik yama gibi eğretidir ve eskinin bakiyeleri tarafından çabucak yok edilir. temizleme ve yenileşme hareketi bütün sahalarda ve kökten yapıldığı takdirde kurulacak eserlerin ebediyetinden şüphe edilemez.

Büyük İnönü'nün seyahatından, birinci ziraat ve köy kongresinden, büyüklerimizin nutuklarından anlıyoruz ki artık köy dâvası en ön saftadır. Cumhuriyetin yapıcı ve başarıcı eli köye az bir zamanda kurtuluşun çelikten abidesini dikecektir.

Yıllardanberi içimizi kemiren istifhamlar, yerini sevincin tatlı heyecanına bırakacaktır. kayde yeşeren her filiz köyde kurulan her yeni teşkilât ve işliyen her makine göğsümüzü bir istiklâl harbinin muzaferiyeti kadar kabartacaktır.

U Y U Y O R

H. FAHRİ OZANSOY

Alev olmuş yanyor göz yaşımlar

Bu hazin meş'eleler üstünde .

Uyuyor en yüce can yoldaşımız

Böyle hicranla tutuşmuş günde .

Uyuyor, uykusu hiç bitmeyecek

Ölü bir milleti var eyleyenin .

Onu makber bile incitmeyecek ,

Ruhu tunçdur gece yoktur diyenin .

Gecedan doğdu ışık'ar saçarak ,

Vatanın gündüzü, Türkün özü o .

Ölemez böyle sabah, böyle şafak ,

Tarihin şan dolu en son sözü o .

KERVAN YÜRÜYOR

Türkün iradesi neler yaratmaz ,
İnkılâp yolunda kervan yürüyor !
Geceyi ısıtır, günü karartmaz ,
İnkılâp yolunda kervan yürüyor !

Dört yanı sarıyor yapı, fabrika ,
Karabükte kurduk büyük harika ,
Adımız zafere oldu farika ,
İnkılâp yolunda kervan yürüyor !

Çalıştık durmadan biz kanaatla ,
Elele yürüdük güzel sanatla ,
Göklere yükseldik çelik kanatla ,
İnkılâp yolunda kervan yürüyor !

Dünyaya ses veren « Etimesgut » tur ,
Anadolu artık, şendir mesuttur
Ülkü güneşinin doğduğu yurttur
İnkılâp yolunda kervan yürüyor !

Saltanat yıllarca köyü unuttu ,
Köylünün kazancı azdı, mahduttu ,
İNÖNÜ, köylünün elinden tuttu ,
İnkılâp yolunda kervan yürüyor !

ATATÜRKİ hakikat olacak sözün
Sen yoksun, kalplerde yaşıyor özün
Gençlik var, arkada kalmasın gözün :
İnkılâp yolunda kervan yürüyor !

AŞIK PAŞAYA

S. AYTEKİN

Yurdunda yabanların köhne dilini görüp

Türkün öz dili için haykırmağa başladın.

İçindeki duyguyu yurt sevgisiyle örüp

Türkten özge dilleri beğenmeyip taşladın.

Yıllarca Arap, Acem dillerine taparak

Pek çok bilginlerimiz, öz dili unuttular.

Türkün güzel dilini soysuz bir dil yaparak

Dile ölüm getiren kötü bir yol tuttular !

Artık ey Aşık Paşam, rahat yat toprağında !

Türkün ulu Atası ünlü bir dil yarattı.

Vaban söz kalmadı türklerin dudağında

Osmanlıca denilen o eski dil de battı.

K U L

NECDET DİNİZ

Kendi ülkem dururken

Gözemem şurda, burdu ;

Başka efendi bilmem

Kul oldum çünkü yurda .

Ne sağ tanırım, ne sol

İrade kuvvetim bol ,

Ülküm altı oklu yol ,

Kul oldum çünkü yurdâ .

Türkiyede Resim Derslerinin Tarihçesi

ŞAHİN ÖZGÜR

Türkiyede pedagoji sahasındaki ilerlemeler 1908 tarihinden sonra başlar. Meşrutiyet inkılabına gelinceye kadar Türkivde terbiye sistemi: « Etti senin, kemiği benim! » yahud « hocanın vurduğu yerde gül biter! » gibi telakki ve kanaatlara bağlı bulunurdu. Mektepcilik basit bir halde idi. Heman her fikir din tesiri altından kurtulamıyordu. Bu itibarla resim dersleri de çok ihmal edilmişti. Hatta buna menfi nazarla bakanlar da vardı. Çünkü canlı resim yapmak, İslâm dinine göre günah sayıldığı gösteriliyordu. Şayet bir kimse, bir insan veya bir hayvan resmi yapsa, onun etrafındaki dar düşünceli mütaasıpler, resim yapan kimseye: « sen bunun canını da ahrette vereceksin! » derlerdi. Hatta şunu da ilâve edelim ki meşrutiyet devrine yakın zamanlarda bile bir kısım halk, kibrit kutularının üzerlerindeki şekilleri çizer, yırtardı. Buna sebep olarak: « surat olan yere melâike gir-

mez! » düsturunu ileriye sürerlerdi. Bununla beraber o zamanki rüşdiye ve idadî mekteplerile mühendis, san'at, Harbiye, Bahriye ve sanayii nefise mekteplerinde resim dersi okutulmakta idi. Yalnız « Sanayii nefise » mektebi müstesna, diğer mekteplerde umumiyetle canlı resim yapmak günah sayılır ve bundan çekinilirdi. Mekteplerde gösterilen resim dersi bir nevi kopyacılıktı. Ekseriya siyah tahtaya çizilen basit krokiler talebe tarafından kopya edilirdi. Hendese şekillerinde çok yer verilirdi. Hayali vs ezber resim hiç yaptırılmazdı. Hele tabiatten resim ile sâs resimlerinin ismi bile geçmezdi. Bundan başka talebe bol bol kart postallara bakarak resim yapardı. Hülâsa talebe doğrudan doğruya tabiat karşısında değildi. Hep eski zihniyetle ve eski nazariyelere göre resim yaptırılmakta idi.

Türkiyede resim derslerinin ileri gitmesine ve değişmesine yardım e-

den en mühim müessese (darülmualimin); bu derslerin yeni tekniklere göre okutulmasını düşünen ve 1910 da ilk makaleyi yazan da terbiyecisi bay İsmail Hakkıdır.

Bundan sonra da bu yoldaki ikinci makaleyi yazan « darülmualimin » direktörü boy Mustafa Satıhtır. Bay Satıh, « kolaydan güce doğru » prensibini ileriye sürmekte idi.

Bunun neticesi olarak müccessem şekilleri musattah şekillerden daha sonra gösteriliyordu. Bu prensip ile beraber yürüyen (müşahhasatın müccerrede doğru) prensibide vardı. mevzular seçilirken de en basitleri seçiliyordu. Buda talebenin şahsiyetini göstermesine mani sebeplerden biri idi. İşte görüldüğü ki « darülmualimin » denilen İstanbul muallim mektebi bile yenilik yapmak istemesine rağmen yine yanlış yolları kolaylıkla bırakmıyordu.

1910 da İstanbul muallim mektebinde yazı muallimi bulunan Bay İsmail Hakkı, mektep müdürünün teklifiyle o zaman kültür bakanı yerinde bulunan bay Emrullah tarafından Avrupaya gönderildi. Bay İsmail Hakkı İtalya ve İspanyadan başka bütün Avrupa mekteplerindeki resim eliş derslerini gözden geçirdi. Örnekler ve kitaplar topladı. Bunlar arasında Fransa, İngiltere ve Belçika mekteplerindeki resim dersleri ile daha çok alâkadar oldu. Paris ve diğer büyük şehirlerde bir çok mektep müdürleri ve terbiyecilerle görüşdü. Bay İsmail Hakkı İstanbula geldikten sonra gerek muallim mek-

tebinde, gerek « Darülfunun » denilen Üniversite de yeni terbiye sistemleri ve resim dersleri hakkında bir çok konferanslar verdi ve buna ait yazılar yazdı. Bunların en eskileri 1913 senesinde (yeni fikir) mecmuasının 13 ve 14 nci sayılarında çıkan (resim öğretmenin yolu) iemindeki makalelerdir. Bundan başka bay İsmail Hakkı 1915 senesinde (resmin usulü tedrisi) namında bir de kitap çıkardı.

Bu sıralarda İstanbul muallim mektebi resim muallimi değiştirilmiş yerine Lozan Pedagoji entitüsü mezunlarından İsveçreli müşyo (Mambouri) getirilmişti. Halbuki bu zat bir mütshassis değildi. Hendesi usul taraftarı idi. Nihayet bay İsmail Hakkı mektebin ıslahı hakkında idareye bir rapor vermeği faydalı buldu ve hazırladığı raporunu idareye verdi. O zaman mektep müdürüde bay Kemâldi. Bay Kemâl, müşyo (Mambouri) nin memleketine gitmesi üzerine yerine İstanbul lisesi resim muallimi bay Şevket Dağı getirdi. Şevket Dağ bugün Konya Saylavımızdır. O zaman bu suretle işe başlayan bay Şevket Dağ yıllarca darülmualiminde kaldı. Ve bir çok talebe yetiştirdi. Daprenatür resim faaliyetini muallim mekteplerimize sokan diyebiliriz ki bay Şevket Dağdır. Bay Şevket Dağ sâs resimlerinde ayrıca bir ehemmiyet vermekte idi. Çamlıca kız lisesi resim muallimi bay Cevad da bu şekilde çalışıyordu. Barbaros nümüne mektebi resim muallimi ressam bakan Muazzaz ise daha ziyade hare-

ket ve kompozisyon resimlerinde yeni usûlü kabul edenlerdendi. Oldukça yeni tekniklerle çalışan bu muallimlerden başka İstanbul kız san'at mektebi resim muallimi Teke zade bay Sait de vardı. Bu da bilhassa Daprenatör bakımından çok orijinal mevzular buluyordu. Fekat o zamanki hükûmet bu çok kıymetli muallimi henedense takdir edememiş, Hatta derslerini elinden alarak onun ölümüne bile sebebiyet vermiştir.

Türkiyede resim dersleri için yapılmak istenilen yenilikler, ancak bunlar gibi bazı kimselerin bu sahadaki çalışmaları'e kendini gösterebilmiştir. Meşrutiyet devrinde resim dersleri için yapılan en mühim hareketlerden müfredat programlarının değiştirilmesi ve bir de resim dersinin nasıl gösterileceği hakkında yazılan yazılar vardır. Bu gibi hareketler 1925 tarihine kadar devam eder.

Kültür bakanlığı 1925 den sonra terbiye sahasında yeni bir yol tutmağa başladı. Zamanımızın en meşhur terbiyecilerinden Amerikalı (J. Dewey) Türkiyeye davet edildi. J. Dewey Türkiyeye geldi, bazı şehirlerimizi gezdi, mekteplerimizi gördü ve sonra kültür işlerimizin nasıl olması hakkında fikirlerini hazırladığı mühim bir raporla Kültür Bakanlığına bildirdi. Bu raporda resim dersleri ile san'at terbiyesinde yer verilmişti. O zamanın idealist ve organizlür kültür bakanı olan Bay Mustaf Necati, bu raporda gösterilen işleri bir hakikat şekline koymak için arkadaş-

larile gece gündüz çolşıyordu. İşte bu sıralarda muallimlerimizin vaziyetlerini gösteren yeni bir (Orta tedrisad kanunu) da çıkarılmıştı. Bu kanuna göre resim muallimleri diğer muallimler gibi aynı haklara sahip bulunuyordu. J. Dewey in bakanlığa verdiği raporda resim muallimlerini yetiştirmek için bir kurs veya ayrı bir mektebin açılması hakkındaki maddesi de vardı.

Kültür bakanlığı o zamanlar her yapacağı yeni iş için o işden anlayanları bir araya toplar ve bunlardan fikir alırdı. Netekim 1925 de Konyada toplanan müfettişler kongresinde de bu mes'ele görüşüldü ve kabul edildi. bir de ayrıca (güzel san'atlar talimatnamesi) vucude getirildi. Bu talimnameye göre memleketimizde güzel san'atlara ehemmiyet veriliyor ve resim dersi de yeni tekniklere bağlanıyordu. bundan sonra Ankara da bir de (İş prensiplerine göre tedrisad kursu) namile bir kurs açıldı. Kursda ilik ve orta mekteplerden gelen 100 kadar muallim vardı. Kursda resim ve san'at terbiyesi derslerini Lâıyızğ pedagoji entitüsü muallimlerinden O. Stichler gösteriyordu. Bu da kurs sonunda resim dersleri hakkında kültür bakanlığına bir rapor verdi. Resim dersleri ile san'at terbiyesinin ilerlemesi için yapılan işler arasında Gazi terbiye enstitüsünde o vakitler kurulan resim ve iş dersleri atelyeleri de vardır. Bundan başka müzelerede ayrı bir ehemmiyet verilmiştir. Netekim Ankarada açılan eti noğraf-

ya müzesi ile topkapu sarayının müze haline konulması bu fikirlerden doğmuştur. Hatta her vilâyet merkezinde bir müze açılması hususundaki çalışmalar da san'at terbiyesine verilen ehemmiyetin birer şahididir.

İşte 1908 inkılâbı ile beraber mektepcilik sahasında ve bizim mevzumuz olan resim dersleri hakkında yukarıda sayılan yenilikler yapılmıştır. Bu yenilikler arasında ilk okul öğretmenleri için zaman zaman açılan resim ve el işi kursları da kayda değer faaliyetlerdendir. Resim derslerinin luzum ve ehemmiyeti son zamanlarda daha zi-

yade anlaşılmış bulunduğundan Kültür Bakanlığı 1932 senesinde Gazi terbiye enstitüsünde yeni bir şube açmıştır. Bu şubenin adı (Resim - İş) şubesidir. Tahsil müddeti üç senedir. Buradan çıkanlar lise, muallim mektebi ve orta okullarda resim muallimi olmaktadır. Yürüdükleri yol en yeni yoldur. Türkiye mekteplerinde resim derslerinin lâıyk olduğu mevkie yükselmesi, bu şube mezunlarının çoğalmasile mümkün olacaktır. San'at inkılâbında Büyük türk devriminden aldıkları ilhamla şüphe yokki bu gibi gençlerimiz ve san'atkarlarımız yapabaklardır.

BEĞ BÖĞREK

(MÂBAT)

Beğ Böğrek heybesine altun doldurup Bengiboza yedi yerinden kolan urup yola revan oldu. [1] Cenabı Alaha sığınarak gitmekte iken «yarabbi benim dünyaya gelmeme sebep olan o ihtiyar babama sen yardımcı ol» der idi. Haftalarca gittikten sonra bir gün bir sada işitti: «ey evlâdım Beğ Böğrek yolunu kibleden sapıtma ve korkma ben senin ileyim» Bengi Boz bir haftalık yolu bir günde alır idi. Bu hal üzere giderken kible tarafında beyaz bir bina gördü. Derhal oraya kavuştu, gördüki beyaz bir saray, etrafı bir saat ilerden kapatılmış. Demir kapılar kocaman kilitlerle kapanmış. Saraya girmeğe yol yok. Beğ Böğrek yine bir sada işitiir «oğluzn Beğ Böğrek inşallah maksadına nail olacaktır. Bengiboza bin o kapıya bengiboz

göğsü ile dokunursa parçalanır.» Aldığı amir üzere Beğböğrek kapıyı parçalayıp sarayın önüne geçti. İşte bu saray Beğ Böğreğin aşık olduğu Akkavak kızının sarayı imiş, O Akkavak kızı da o sırada sarayın önünde gezinir imiş. Bunları görünce kendisi kanatlı ata binerek geldi. Akkavak kızı zırh giydiğinden ve yüzü örtük olduğundan ne şekil olduğu bilinmiyordu. Beğ Böğreğe sor-du:

Ne millettensin. Buralarda ne gersin. O zaman Beğ Böğrek cevap olarak dediki:

Eğer sen Akkavak kızı isen seni almağa geldim.

Behey divane. İki tane kaleyi kapıda görmüyormusun, bunlar insan kemiğindendir. Bir geddiğini de sen duracaksın.

[1] Erzurum rivayeti ile cenupta türkmen oymakları isimli kitaptaki rivayette Beğ Böğreğe bir koca karı Akkavak kızının hışmına uğra der. Beğ Böğrek bu rivayetlerde Akkavak kızını bu suretle işitiir. Bayburt rivayetine göre Beğ Böğrek anasile arası açıldığı anası Bengibozun ciğerini yemek istediği için kendi memleketinden kaçır.

Beğ Böğrek etti: çok söz kurna yakışır. senin hünerin meydanda gerek. Marifetiniz ne ise buyurunuz sattığınız gibi alırsınız.

Akkavak kızı - seninle üç şart koşacağım. Venersem seni o kale gediklerinden birine koyacağım. Vener. sen matlubuna nailsın.

Beğ Böğrek - Nedir şartların.

Akkavak kızı - senin ilen ok atacağız hangimizin çubuğu geçiy. Atlarımızı kovacağız hangimizin atı geçiy. Birde güleşeceğiz.

Neysem efehdüm kavli karar ettiler. İlk defa ok atıldılar. Beğ Böğreğin oku Akkavak kızının okunu parçaladı geçti. Nereye düştüğü bilen gözükmedi. At koşturmağa başladılar. Atlarını kovdular. Akkavak kızı havadan Beğ Böğrek yerden gidiyordu. O ihtiyar hıdır idl. Derakap yerin 8 damarını toplayıp Beğ Böğreğe gidecekleri yere iriştirdi. Beğ Böğrek hemen ot çöp toplayıp ateş yaktı Bir kahve hazırladı. Güya kendiside uyuyormuş gibi yatıp uzandı. Akkavak kızı geldikte: Ey Akkavak kızı nerede kaldın. Bir yeremi saptın. Ben burada bekleye bekleye uyuya kalmışım kahven bile soğumuş. Dedi. Akkavak kızı şaşırdı, kızdı, cevabını güleşte alırsın dedi.

Kaygulu karapınar önünde güleşmeğe sözleştiler. Bengi boz Beğ böğreğe kızın en zayıf noktasının memeleri olduğu kızın mememleri tutup çekerse ancak o suretle yıkabileceğini söyledi. Güleş başladı. Beğ böğrek atının nasihatı üzere hareket

etti ve Akkavak kızını yere yıktı onun göğsü üstüne oturdu. Akkavak kızı etti: yığtımışın, işte bende beni yenecek olan yiğide varacaktım diye yüzündeki örtüyü çıkarınca güzelliğinden Beğ böğrek düşüp bayılır. Akkavak kızı hemen yüzüne gözüne memelerini sürüp ayılttıktan sonra sarayın yedinci katına çıkarıya. Murat alıp murat verdikten sonra zikimet olan şeyleri alıp Beğ böğreğin memleketine dönüyorlar. Dugün dernek kurulmadan bir düveliden mektup gelir, harbim vardır geliniz yoksa memleketinizi payimal ederük deye. Hemen Beğ böğrek 39 kişi ile birlikte Bengi boza binip o düvele karşı gider. O düvelin şehrine üç-beş gün kalımı yerde geniş bir çayırılık varmış. İşte orada bu kırk kişi istirahat ediyolar. Fakat o yazıda yatanlar uğuz uykusuna yatar yatan uyanmaz imiş. O düvelin bekçileri gelipler bakarlar ki kırk tane genç uykuya yatıyo. Bunları uykuda güzelce bağlarlar, atlarını da tutarlar lakin Bengi bozu nekadar koştururlarsa da tutamazlar. Bu hal üzere Padişaha götürürler. ve zindana atarlar. Ara sıra bunları sıra ile zindanda gözleri kör olmasın diye çıkarıp dünyayı gösteriyorlarmış. Bir gün dışarı çıkmak vakti Beğ böğreğe gelmiş. Zindanın üstündeki kalede kiralın sarayı varmış. Beğ böğrek kalenin üzerine çıkıp oturuyo. Karşıdan da yol geçermiş. Yoldan geçenleri Beğ böğrek kendi memleketlisine benzediyor. O vakit:

Çıkarım bakarım Zahman dağı ırak
Dağı gördükçe cuş eder yürek.
Babam padişah adım Beğ Böğrek
Sizdende bir haber isterim ağalar.

Yoldan geçenler bezirganmış. Be-
zirgan başı hemen onu tanır. oda Beğ
böğreğe karşılık verir :

Efendüm ananı sorarsan beli büküldü
Babanı sorarsan gözü tuteldü
Cariyelerim mezatta satıldı
Biz bunu böyle bilürüz efendüm

Aldı Beğ böğrek

Evlerimin öntü yazıdır yazı
Yazıda yayılır ördeği kazı
Bengibezon emeği Akkavak kızı
Ondanda bir haber isterim ağalar.

Aldı Bezirgân başı :

Biz gelirken düğün derdiler
Ağalar Paşalar hatem yediler
Baltacı kel vezirin oğlu
Akkavak kızını alıyor dediler.
Biz bunu böyle bilürüz efendüm [1]
yolcular gittikten sonra Beğ böğ-

rek düşünce ile türkiye başladı :

Bülbülün durağı bahçeler bağlar
Garibin yatağı kahveler hanlar
Yarından ayrılan ah çekip ağlar
Ağla iki gözüm yel ayrı düştü.

Bülbülüm ötme çukuroda
Eşin arar bulmaz yuvada
Kendim gurbutte gönlüm silada
Garibir silama gönderin beni
Yarimden tarafa dönderin beni

- Sonu var -

[1] Cenupta türkmen oymakları kitabında kayıtlı rivayette mahpuslar tıraş olmağa bahçeye çıkarılınca bezirgânla Beğ böğrek arasında şu türküler söylenir :

Temelimiz oldu zindanın taşı
Gelişiniz nereden bezirgân başı

Bezirgân başı cevap verdi :

Gelişimiz bizim oğuz ilinden
Söyle yiğit anlıyalım dilinden

Beğ böğrek yine başladı :

Oğuz ilindenmi beri gelirsiniz
Oğuz elinde siz kimi tanırsınız

Vine bezirgân başı cevap verdi :

Oğuz elinden beri gelirsiniz
Oğuzelini biz tümünden biliriz

Beğ böğrek tekrar başladı :

Babam hakandır tahtında oturur
Ondan da bir haber verim hocalar

Bezirgân başı cevap verdi :

Ananı sorarsan beli büküldü
Kölelerinizde mezata konuldu

Aldı Beğ böğrek :

Kolumdan uçurdum şahani bazı
Bengiboz emeği Akkavak kızı

Bezirgânın ona cevabı :

kaleden kaleye toplar atıldı
Akkavağı vezir gelin götürdü

Pınarlara benzar gözlerin yaşı
Eğleninde haber verin hocalar

Alıp sattığımız dünya malından
Eğlenipte sağlık salalım dostlar

Kasafet gönlümün gamın alırsız
Eğleninde sağlık verin hocalar

Kasafet gönlünün gamın alırsız
Söyle yiğit anlıyalım dilinden

Hükmün dört köşelere yetirir

Babanı sorarsan gözü kör oldu
yiğit ilimizde bacılar analar inler

Yelgin indirdimde durnayı kazı
Ondanda bir haber verim hocalar

öğle sularında bayrak çekildi
Üçgünedek kel vezire alalar

<u>Halkevinin adı :</u>	<u>Dergi in adı :</u>	<u>kaç günde bir çıktığı :</u>
Ankara	Ülkü	Aylık
Afyon	Taşpınar	"
Adana	Görüşler	"
Antalya	Türk Akdeniz	İki aylık
Artvin	Çoruh	"
Bafra	Altın Yaprak	Aylık
Balıkesir	Kaynak	"
Bursa	Uludağ	Üç ayda bir
Burdur	Ülker	Aylık
Denizli	İnanç	"
Diyarbakır	Karacadağ	"
Elazığ	Altan	"
Eminönü	Yeni Türk	"
Eminönü	Halk Bilgisi Haberleri	"
İsparta	Un	"
Mersin	İçel	"
İzmir	Fikirler	On beş günde bir
Kars	Doğuş	Aylık
Kayseri	Erciyes	"
Konya	Konya	"
Manisa	Oediz	"
Merzifon	Taşan	"
Milâs	Yeni Milâs	"
Muğla	Muğla	"
Niğde	Akpınar	"
Niksar	Ülker	"
Ortayayla	Sivas	İki ayda bir
Trabzon	İnan	Aylık
Samsun	19 Mayıs	"
Sinop	Dranaz	"
Yozgat	Bozok	"

Sahibi ve Yayın Direktörü : Mümtaz Arkayın
Basıldığı yer :Güneş Basımevi — Samsun

19 Mayıs

Samsun Halkovi Dergisi

İNDEKS

üçüncü cilt

(SAYI : 25 - 36)

I N D E K S

CİLT : III

SAYI : 25 - 26 (İKİNCİ KÂNUN 1938)

Başbakan Celâl Bayar'ın Nutku	M. Baydar
Halkevinin yeni Halk Hatibi	Arı
Kızılây'a	M. Oktay
Kubilây için	S. Aytekin
Dönemüyen Gemilerin Türküsü	Ö. S. Er i
Aile Psikologyası	F. N. Çamlıbel
Kara Fatma'ya (Şiir)	M. Tuksal
William Shakespeare	R. N. Hattatoğlu
Zihni inkişaf ve merhaleleri	

SAYI : 27 (ŞUBAT 1938)

Köylünün Kalkınmasına Doğru	H. Sürmen
Kervan Yolları	Dr. N. Divitcioğlu
Bir Konuşma	Ö. S. Erdi
Yayla (Şiir)	A. Ertan
Yağmursuz Yaşamak (Şiir)	S. Aytekin
Zihni İnkişaf ve Merhaleleri	R. N. Hattatoğlu
Rene Descartes	M. Oktay
Tütünçülükte Yaz Kurusu	S. Coşkun
Lâdik	Ş. Alışık
Çiçekler, Ağaçlar ve Hayvanlar	F. Aytekin
Yeni Çıkan Kitaplar	**
Maniler	S. Aytekin
İşaretili Paralar	M. Tuksal
Halkevi Dergileri	**

SAYI : 28 (MART 1938)

Ş. Kayanın Nutku	
42 Halkevi açılırken	H. Hızal
Hayat ve insan hayatı	R. Ozantürk
Vedağ (Şiir)	S. Aytekin

Arzular (Şiir)	S. Aytekin
Gençliğe (Şiir)	A. Ertan
Tütün (Şiir)	M. S. Sütüven
Bahar (Şiir)	M. Ş. Fırat
Bir Konuşma	Ö. S. Erdi
Haberler - Hareketler	**
Yeni Sesler - Yeni izler	**
Halkevleri Dergileri	

SAYI : 29 (NİSAN 1938)

Mukaddes Tabanca	Profesör Âfet
İspirtolu içkilerin tahribatı	L. Konuksever
Adsız gemicilerin türküsü	G. N. Arı
İlkokul programımız	F. Kuğay
Sabahsız geceler (Şiir)	S. Aytekin
Ayrılık bahçeleri (Şiir)	S. Aytekin
Gün batarken (Şiir)	B. Hemşi
Mozart'ın hayatı ve eserleri	F. K. Sezen
Meçhul Katil (Hikâye)	M. Tuksal
Tarım	S. Coşkun
Yeni sesler - Yeni izle	**

SAYI : 30 (MAYIS 1938)

Fener Bekçisi	Pr. Âfet
Mutlu Şehir	H. Hızal
19 Mayıs	Dr. E. Baykal
Bugün yeni tarihin başladığı bir gündür	S. R. İrtenk
19 Mayıs için	
19 Mayıs	A. Ertan
19 Mayıs	V. Ü. Bengü
19 Mayısın yüksek anlamı	A. Oğuzman
Güneşe Doğru (Şiir)	S. Aytekin
Hava Şehitlerine (Şiir)	N. Diniz
Halkevinde	P. Aktün
19 Mayıs	S. Coşkun

19 Mayıs'a Duygum	N. Gürsu
Tütün ve Zararları	N. Dağıstanlı
Şark Çıbanı	L. Konuksever
Sanat ve sanatkar	Dr. R. Güngör
	N. Diniz

SAYI : 31 (HAZİRAN 1938)

Cenevre üniversitesinde	Pr. Âfet
Halkevleri ve sahne kültürü	V. Ü. Bengü
Kadın - Erkek	M. Tüksal
Mozartın hayatı	F. K. sezen
Tacüttevarihde Samsun	Ş. Alışık
Büyük Türk inkılabının ideolojisi	R. Ozantürk
Cüzzam hastalığı	Dr. R. Güngör
Tarım	S. Coşkun
Maniler	S. Aytekin
Yeni eserler	**

SAYI : 32 (AĞUSTOS 1938)

Celâl Bayar'ın Nutukları	S. Aytekin
Nerede Gençlik hevesi (Şiir)	S. Aytekin
Tanrı da bilsin (Şiir)	S. K. Sezen
Mozart'ın hayatı	F. Kuşay
Oyuncaklar	M. Ülken
Amisos ve samsun	S. Coşkun
Tarım	V. Ü. Bengü
Dıştan görünüş, içten görünüş	S. Aytekin
Bu nutku cevapsız bırakmalıyım	
Maniler	N. Diniz
Dorian Gray'in portresi	

SAYI : 33 (EYLÜL 1938)

Büyük Türk inkılabının ideolojisi	R. Ozantürk
Sıla (Şiir)	G. N. Arı
Rengi değişen dünya (Şiir)	S. Aytekin

Fakirlik	V. Ertür
Cildin Hifzısıhası	Dr. R. Güngör
Yeşil	F. Kuşay
Tütüncülükte yazıkurusu	S. Coşkun
Bahtiyar çoban	İ. Günerkan
Beğ böğrek hikâyesi	S. Aytekin
Maniler	

SAYI : 34 (İLKTEŞİRİN 1938)

Büyük Şef Atatürk'ün gençliğe hitabı	G. N. Arı
1923 - 1938	F. Kuşay
15 Yıl	V. Ertür
15 Cumhuriyet yılında hukukî yenilikler	N. Diniz
Başarımız (Şiir)	Ali Ertan
Kemalizm	Dr. R. Güngör
Cumhuriyet Sıhhiyesi	Necmi Eğrikavuk
Sensin (Şiir)	Nazım Dağıstanlı
Cumhuriyetin 15 yılında (Şiir)	R. Ozantürk
Cumhuriyetin Büyük kıymeti	Fevkiye Bilgiç
Cumhuriyet kadınlığı	S. Coşkun
Cumhuriyet Rejimi	Vedad Ürfi Bengü
29 Teşrin ve iki hatıra	Vefki Ertür
Dil bayramı	

SAYI : 35 (SONTEŞİRİN 1938)

Resmi tebliğ	Ziya Şakir
İsmet İnönü'nün nutukları	
Ebedi Şef Atatürk'ün millete son hitabı	Fevkiye Bilgiç
Atatürk	
Ebedi Şef Atatürk'ün vecizeleri	İhsan Günerkan
Ölmedi (Şiir)	İbrahim Rüştü Altıok
Büyük Matem karşısında genç ihtisaslar	Ali Ertan
Büyük Acı	V. Ürfi Bengü
Geçen üç dakika - Yakılan altı Meş'ale	
İçimizde duruyor	
Atam	

